

контексте европейской интеграции // Збірник статей. – Луганськ : Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, 2004. – С. 315-326.

10. *Suchodoiski Bogdan*. Wychowanie moralne – społeczne. – Warszawa : Nasza Ksiedamia, 1936. – 88 s.

Волошин С. К проблеме духовно-нравственного развития личности. Статья посвящена психолого-педагогическому анализу духовно-нравственного развития личности.

Обращается внимание на то, что сегодня насущной необходимостью стало возрождение забытых национальных традиций, привлечение церкви к народному образованию, поскольку именно христианские идеалы обеспечат гармоничное развитие в мировоззрении личностного, национального и общечеловеческого, отражающей построение гармонично развитой личности в планетарном всемирном пространстве.

Ключевые слова: гуманизм, духовность, духовно-нравственное развитие, нравственность, мировоззрение, система ценностей, христианские идеалы.

VOLOSHIN S. The problem of spiritual and moral development of personality.

The article is devoted to psychological and pedagogical analysis of the spiritual and moral development of personality. Draws attention to what is today an urgent need was to revive the forgotten national tradition, bringing the church to public education because it is Christian ideals provide the harmonious development in the outlook of the personal, national and universal, reflecting the construction of a harmoniously developed personality in the planetary world space.

Keywords: humanism, spirituality, spiritual and moral development, morality, ideology, values and Christian ideals.

**Воробель М. М.
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка**

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЧИННИК ГАРМОНІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ДИТИНИ-ДОШКІЛЬНИКА

У статті подано характеристику естетики та естетичного виховання, запропоновано його тлумачення різними українськими та зарубіжними педагогами, психологами, філософами. Досліджено вплив естетики на емоційно-естетичний розвиток дитини-дошкільника та обґрунтовано потребу дошкілля в естетичному вихованні дитини. Визначено шляхи впровадження досвіду німецького дошкільного виховання у вітчизняне дошкільне освітнє поле.

Ключові слова: естетика, емоційно-естетичний розвиток, естетичне виховання, дитина-дошкільник, гармонійний розвиток особистості, Німеччина.

Актуальність дослідження визначається необхідністю докорінних змін у системі вітчизняного дошкільного виховання та усвідомленням важливої ролі естетичного розвитку, дошкільного емоційно-естетичного виховання у формуванні гармонійно розвиненої особистості. Для України, що намагається інтегруватись у європейський культурний простір, важливим є ретельне вивчення та ефективно застосування багатого

досвіду у галузі дошкільної педагогіки розвинених країн світу, зокрема Німеччини, де емоційно-естетичний розвиток дошкільників займає чільне місце.

Українське дошкілля, як і німецьке, акцентує увагу на естетичному розвитку дитини, усвідомлюючи, що цей напрям розвитку особливо важливий для усього життя людини. Естетика відіграє важливу роль у вихованні дитини, оскільки сприйняття та розуміння прекрасного починається саме у дитинстві. Дошкільний вік є визначальним у формуванні естетичної культури особистості та її естетичної діяльності. У дошкільному віці від здатності дітей до емоційно-естетичного переживання залежить і динаміка становлення естетичного сприймання дошкільнят, відбувається процес удосконалення естетичної свідомості, гармонійний розвиток особистості.

Особливості системи естетичного виховання дошкільнят на основі щоденної життєвої практики та із залученням засобів мистецтва розглядає у своїх працях Н. Ветлугіна; проблему естетичного виховання дітей засобами мистецтва, зображувальної діяльності, художнього слова, гри досліджувала Є. Фльоріна; оригінальну схему суспільного дошкільного виховання обґрунтував німецький педагог, засновник дитячого садка, Ф. Фребель; дослідження Н. Карпінської ґрунтуються на особливостях сприймання, методах використання творів художньої літератури в роботі з дітьми дошкільного віку; розвиток самоконтролю дітей в образотворчій діяльності аналізує Т. Доронова; ігрові методи у навчанні дітей образотворчої діяльності досліджує Г. Григор'єва; особливості естетичного та естетично-музичного виховання відображено у працях А. Шевчук, О. Михайленко, Н. Фоломєвої та інших.

Метою статті є з'ясування еволюції наукових уявлень про педагогічні основи естетичного виховання в їх історичній зумовленості та обґрунтування особливостей емоційно-естетичного розвитку дитини у системі дошкільного виховання України та Німеччини з погляду його емоційно-естетичного потенціалу.

Сприйняття і розуміння прекрасного починається у дитинстві: “Все прекрасне, що існує в навколишньому світі і створене людиною для інших людей, повинно доторкнутися до серця дитини і облагородити його”, – стверджував В. Сухомлинський.

Естетика (з грецького *aesthesis* – сприйняття, почуття, відчуття)
1. Наука про сприйняття [10]. У цьому значенні зустрічається поняття у висловлюванні Канта про трансцендентальну естетику, яка є наукою про апіорні форми чуттєвого сприйняття. 2. Наука про прекрасне, точніше позначена як наука про прекрасне в мистецтві, філософія мистецтва [12].

Така філософія традиційно включає загальну теорію прекрасного, за якою краса мистецтва тісно пов'язана з природною красою. Формування естетики як самостійної філософської дисципліни розпочав А. Баумгартен, який поняття естетики розглядав у розумінні філософії мистецтва [11]. За Баумгартеном естетика розвивається у співвідношенні із загальним, метафізичним вченням про прекрасне (як досконалістю чуттєво видимого світу) та вченням чуттєвого пізнання свідомості. Внаслідок цього філософська естетика вживається із філософією мистецтва. У сучасному мистецтві прослідковується тісний зв'язок між мистецтвом і прекрасним. Філософська естетика займається витворами мистецтва – художнім твором, художньою творчістю, художнім досвідом, а також значенням феномена мистецтва в людському бутті та досліджує зокрема співвідношення між мистецтвом і дійсністю [13].

У становленні й формуванні людини, у вияві її творчих можливостей особливе місце належить естетичним почуттям. Чарівний образ барв, звуків і форм, що оточують нас, повсякденно діють на наше сприймання. Стародавні греки захоплюючись красою природи, постійно зазначали, що у світі чимало всяких див, та немає нічого прекраснішого і дивовижнішого за людину. За тривалу історію свого розвитку людина виробила “музичне вухо”; око, що відчуває красу форм; уміння сприймати гармонію навколишнього світу. Нас охоплює гармонія, симетрія і чарівність навколишнього. Щось є естетичним тоді, коли воно стосується сприйняття, прекрасного чи мистецтва, філософської естетики, невимушеного, тільки прекрасного ставлення до предмету чи життя. Отже, естетика – це уміння сприймати дійсність почуттями з емоціями [2, с. 101].

Ф. Шіллер характеризує поняття “естетичного виховання” людини за двома ознаками: естетичне виховання як досвід особистого щастя, яке відбувається з людиною в естетичній грі та естетичне виховання як суспільно-змінний момент, який відбувається через сенсибілізацію людини та збагачення її характеру [14].

Свого часу Ф. Достоєвський наголошував на тому, що без зародження позитивного і прекрасного людині не можна входити із дитинства в доросле життя. Вплив естетичного на формування особистості значний і різнобічний, а естетичне виховання посідає важливе місце як напрям виховного процесу не лише у дошкільних закладах, але й у загальноосвітній школі.

Виховання емоційного ставлення до краси – довга, клопітка і цілеспрямована праця, що починається у ранньому дитинстві. Суть естетичної освіти у тому, що дитина повинна взяти з собою у доросле життя не тільки вміння розуміти і милуватися прекрасним, а й прагнути до

самостійних нових зустрічей з гармонією, стати творцем краси, прагнути вносити її у всі сфери життя [1, с. 91-108].

Естетику пов'язують саме не з наукою, а більше з чуттєвим сприйняттям, а отже з враженнями від картин, образів, а також запаху та смаку, дотику.

Перші кроки в естетичному сприйнятті світі дитина робить у дошкільному віці. За словами Януш Корчака, вона прагне створити у ньому свій світ дитинства, добра і краси, своєрідний мікрокосм реального світу. Дорослий допомагає їй знайти, відчутти і зрозуміти красу поезії, музики, живопису, а через мистецтво глибше усвідомити все, що її оточує: природу, предмети, працю людини, її духовні надбання.

Краса нерозривно пов'язана з духовним розвитком людини, її працею, поведінкою, мовою, зовнішністю. Т. Поніманська доводить, що творча душа людства, зокрема й українського народу, витворила справжні шедеври виховання у дитини почуття прекрасного: від маминої колискової пісні до складних видів мистецтва, якими може оволодіти людина протягом життя, якщо їх основа закладена у дошкільному дитинстві [4, с. 276].

Вчені доводять, що філософською основою теорії естетичного виховання є естетика, яка своїм предметом має дослідження чуттєвої культури людини. Будучи спрямованим на формування творчої особистості, здатної адекватно сприймати прекрасне і потворне, наділеної чуттям міри у творенні художніх цінностей, естетичне виховання передбачає розвиток почуттєвої сфери особистості, з якою тісно пов'язаний її моральний світ. Квінтесенцією (сутністю) його є естетичний розвиток людини [4, с. 277].

Великого значення естетичному вихованню дітей дошкільного віку надавав К. Ушинський, який стверджував, що дитя мислить формами, фарбами, звуками. Важливе значення у вихованні й навчанні дітей для збагачення їх естетичних вражень, формування виразної, емоційної мови, на думку педагога, мають художня література, усна народна творчість. Прислів'я, приказки, скоромовки розвивають у дітей відчуття звукової краси рідної мови [4, с. 281].

С. Русова – відомий теоретик і практик українського дошкілля – розглядала естетичне виховання в єдності з моральним і доводила, що вони мають спільну основу – розвиток вищих почуттів. Душа дитини у два роки і до семи найбільш “чула й вразлива і в цей час найкраще плекати її і пильнувати, щоб і серце й воля, і розум, а також тіло розвивалися цілком нормально. За цей період дитина пізнає більше, ніж може узнати за пізніші роки, – вона навчається координувати своє рухи й володіти ними, а також опановувати свої емоції” [9, с. 262].

Тому навчально-виховний процес у дитячому садку повинен привертати увагу своїм змістом, викликати у дітей інтерес та прагнення бути його активним учасником: “Не треба силувати дітей ані до гри, ані до роботи, але треба вести й те і друге так цікаво, щоб діти захоплювалися ними, раділи однаково щиро й працюючи й гуляючи. Тільки цікавість до роботи й пошана до неї утворюють в саду таку дисципліну, при якій не пригноблюється ані дитина, ані садівниці, не псується навчання, а жива самостійна думка дитини цікаво біжить й пильно до всього прислухається, й придивляється” [6, с. 83-84].

Для естетичного розвитку дошкільника С. Русова радить проводити бесіди, використовувати прислів'я, загадки, які б діти самостійно пояснювали, з бажанням вивчали; зазначає, що вірші особливо приваблюють дітей, викликають у них відчуття прекрасного, підсилюють емоційність сприймання навколишнього: “Легкий вірш з красою змісту захоплює дітей і зміцнює вже раз пережите враження” [7, с. 15-26].

Розробила теоретичні і практичні засади діяльності дошкільних закладів М. Свентицька, визначила основні умови успішної роботи дитячого садка, обґрунтувала систему ігор і занять для дітей. Схильність до краси в усіх її формах потрібно, на її думку, розвивати з раннього дитинства, живлячи естетичне почуття красою навколишнього світу. Тому дорослі повинні намагатися зробити гарним усе, що оточує дитину, дбаючи про прикрашання квітами й гілками, розвішуючи роботи й малюнки, і показувати красу там, де це можливо: у природі, речах, іграшках; у поєднанні кольорів, рухів, форм; красу вчинку тощо. Від дітей слід вимагати тільки правильного і гарного виконання робіт. У цьому можна зробити дуже багато, якщо на допомогу приходять сім'я – вважає М. Свентицька [9, с. 402].

Суттєво розширили діапазон теорії і практики естетичного виховання дітей дошкільного віку дослідження психологів. Так, Л. Виготський відзначав, що у дошкільному віці розвивається здатність іти від думки до дії, що відкриває простір для творчої діяльності: “Одне з найважливіших питань дитячої психології і педагогіки – це питання про розвиток творчості і про значення творчої роботи для загального розвитку і змужніння дитини. Вже у ранньому віці ми спостерігаємо творчі процеси, які найкраще виражаються в іграх. Уміння з елементів створювати ціле, комбінувати старе у нові поєднання і становить основу творчості” [4, с. 284].

Вагому роль ранньому сенсорному розвитку дитини відводила Н. Сакуліна, що є необхідним для створення зрозумілого і виразного зображення і дає можливість дитині творчо освоювати навколишній світ, бачити прекрасне.

Дослідження Н. Карпінської акцентують увагу на особливостях

сприймання, методах використання творів художньої літератури в роботі з дітьми дошкільного віку. Н. Ветлугіна запропонувала системний погляд на діяльність з естетичного виховання дітей у дитячому садку на основі щоденної життєвої практики із залученням засобів мистецтва.

Вчені доводять, що естетичне виховання – це виховання почуттів, на яких базується свідомість, а отже інтелект і все, що вирізняє людину. І лише тоді, коли ті почуття знаходяться у звичайній гармонії з навколишнім світом, формується особистість в усій її повноті (Гербарт) [5, с. 2].

Нові проблеми естетичного виховання постали перед психолого-педагогічною наукою наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст., спричинені інформатизацією комунікативної сфери, переорієнтацією на масову культуру таких потужних носіїв естетичної інформації, як електронні засоби масової інформації, Інтернет, поширенням контрмистецтва та ін. Усе це значною мірою породжує конфлікт естетичних установок, поглядів, смаків, деформуюче впливає на естетичний світ підростаючого покоління [4, с. 285].

Висновки. Отже, українські та зарубіжні вчені доводять, що естетичне виховання є важливим чинником гармонійного становлення дитини у дошкільному віці. Ще у ранньому дитинстві розвивається в дітей образне творче мислення, чуття слова, уява, фантазія, формується художній смак, діти вчаться бачити та відчувати красу і гармонію, естетично її оцінювати, поглиблюється і творче ставлення до життя в цілому.

Таким чином естетичне виховання є важливим напрямом виховного процесу, а естетика – фундаментальною для виховання дитини-дошкільника. Саме з раннього дитинства потрібно розвивати у дітей схильність до краси у всіх її проявах, зробити гарним усе, що оточує дитину, щоб дитина взяла із собою у доросле життя не тільки вміння розуміти і милуватися прекрасним, а й стала сама творцем краси, щоб її почуття знаходилися у повній гармонії з навколишнім світом. Тому навчально-виховний процес у дитячому садку повинен викликати у дітей інтерес до праці, привертати увагу дітей своїм змістом, а дорослий, у свою чергу, повинен допомогти дитині відчувати і зрозуміти красу світу засобами мистецтва, живопису, музики і створити для цього всі передумови.

Використана література:

1. *Глимитрук Н. М.* Вікові особливості естетичного виховання. (Досвід естетичного виховання) // Позакласний час. – 2006. – № 17-18. – С. 91-108.
2. *Глимитрук Н. М.* Естетика – наука про прекрасне, мова мистецтв. Якою мовою говорить мистецтво? (Досвід естетичного виховання) // Позакласний час. – 2006. – № 17-18. – С. 101.
3. *Іонова О.* Роль естетичного та трудового виховання у Штейнер-педагогіці – /вальдорфська педагогіка // Рідна школа. – 1999 – № 9. – С. 44-46.
4. *Поніманська Т. І.* Дошкільна педагогіка: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: “Академвидав”, 2004. – С. 276-285.

5. Опанащук М. Концепція єдиної системи ... України // Мистецтво та освіта. – 1998. – № 1. – С. 2.
6. Попиченко С. С. Розвиток теорії дошкільного виховання в Україні (кінець ХХІ – початок ХХ ст.) – Умань : РВЦ “Софія”, 2009. – С. 83-84.
7. Русова С. Націоналізація дошкільного виховання // Світло. – 1912. – № 4. – С. 15-26.
8. Свєнтицька М. Х. Наш дитячий садок. – 3 кн. : Свєнтицька М. Наш детский сад. – М., 1913.
9. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки : навч. пос. / за заг. ред. З. Н. Борисової. – К. : Вища шк., 2004. – С. 262-402.
10. Adorno T. W. Ästhetische Theorie, 1970.
11. Baumgarten A. G. Aesthetica, 1750 bis 58.
12. Cohen H. Kants Begründung der Ä., 1889.
13. Iser W. (Hg.): Immanente Ä. – ästhetische Reflexion, 1966
14. Schiller Fr., Hoffmeister K. Briefe über die ästhetische Erziehung des Menschen, 1975. Briefwechsel mit Körner, T. 2, Kapitel 8, S. 4

ВОРОБЕЛЬ М. М. Естетическое воспитание как важный фактор гармонического становления ребенка-дошкольника.

В статье дана характеристика эстетики и эстетичного воспитания, представлено его толкование разными украинскими и зарубежными педагогами, психологами, философами. Исследовано влияние эстетики на эмоционально-эстетическое развитие ребенка-дошкольника и обосновано потребность дошкольного воспитания в эстетическом воспитании ребенка. Определены пути использования немецкого дошкольного воспитания в отечественное дошкольное познавательное образование.

Ключевые слова: эстетика, эмоционально-эстетическое развитие, эстетическое воспитание, ребенок-дошкольник, гармоническое развитие личности, Германия.

VOROBEL M. M. Aesthetic education as a factor of the balanced development of a preschool child.

The current article characterizes the aesthetics and aesthetic education, various interpretations of its meaning introduced by the Ukrainian and foreign pedagogues, psychologists and philosophers. It investigates the influence of aesthetics on the emotional-aesthetic development of a preschool child. The need of preschool children in aesthetic education was substantiated. The ways of introduction of the German preschool educational experience to the native preschool educational field were determined.

Keywords: aesthetics, emotional-aesthetic development, aesthetic education, preschool child, balanced development of personality, Germany.

**Гринюк С. П.
Національний авіаційний університет**

**ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКА ЛІНГВІСТИЧНА ПОЛІТИКА:
ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ**

У статті йдеться про тенденції та шляхи впровадження лінгвістичної політики на європейському континенті. Розглянуто цілі, принципи та практичні кроки втілення мовного планування у Європі. Загальноєвропейська лінгвістична політика аналізується як суспільно-політичне, так і соціально-педагогічне явище, спрямоване на стимулювання багатомовності та полікультурності мовної освіти в країнах ЄС.